

Report at a Glance (Wayana)

Source: A Rapid Biological Assessment of the Upper Palumeu River Watershed (Grensgebergte and Kasikasima) of Southeastern Suriname: 33

Published By: Conservation International

URL: <https://doi.org/10.1896/054.067.0106>

BioOne Complete (complete.BioOne.org) is a full-text database of 200 subscribed and open-access titles in the biological, ecological, and environmental sciences published by nonprofit societies, associations, museums, institutions, and presses.

Your use of this PDF, the BioOne Complete website, and all posted and associated content indicates your acceptance of BioOne's Terms of Use, available at www.bioone.org/terms-of-use.

Usage of BioOne Complete content is strictly limited to personal, educational, and non - commercial use. Commercial inquiries or rights and permissions requests should be directed to the individual publisher as copyright holder.

BioOne sees sustainable scholarly publishing as an inherently collaborative enterprise connecting authors, nonprofit publishers, academic institutions, research libraries, and research funders in the common goal of maximizing access to critical research.

HELĒ KUPEPSIK LĒKEN EKALĒIMĒ TOP ĒTĪ KOM UPI TOPONPĒ PĒK

---

8 poinē 29 mart 2012 pona

ĒITE NAPSİK RAP PĒKĒN KOM ĒHALĒ TOPONPĒ

RAP tom kuntēm Palumē uputpēme ēnikjamkom menkatohme. Tunak watalitom, ituponokom, wewetom malalē tēpēlamo. Mēlē katīp kunemaminum tot lo hahkatohpo Kalaiwalon ekatau.

Sin lo man akēlephak malalē man imelekalale.

Mēle Surinam lon.

Sin lo po man 16 me tīwe tīwe ituhtau eitop ēhekatīpila. Tīwēlen po tīwe wewetom, tīwēlēn po tīwe sihnahtom malalē ilomonme ipi tom kawē mēisnē la lome tīwēlenpo kawē 780 meiter ipi tom.

RAP tom kuntēm 4 me patatom pona

1. Palumē uputpēme tuna amahom apsik lome kopēme aptau tīhnēlē tupke tētīhe malalē ituhtailē tikunai asimhak mēje tuna etpitailē lo kawēkawē ituhtalē ipitōm tēpuhpe malalē ituhtailē lo pulapulam malalē tēputom kahwēnotompēk ituhe mēje helē ipohnēptop ametajeinē mītējai aktuhpona aptau kawēna katīp mītējai mēlēkatīp man mēje eitop Palumē uputpēme 270 meiter kawē lo eitop tunapeptapēk.
2. Helē lo hahkatop lotīp ipi ehēt Meutēhpa helē kawēnma tīmaikiptēi ejahe ipi 800 meiter kawē iweitop malalē tēnei ejahe ipi po kawē tēputom wewetom ekutom enepohak kankom tēnei ejahe helēpo ētikompalēmālē ituhtau awoname kolela itu awonamehapon lēken ituhtau eitop malalē ipitōm awoname pajahpelēken kopinme malalē lo hamunme lēken ituhtau eitop helē.
3. Makulutu amat man Palumē uputpēme Palumē tuna ētamatsahkatop helē Makulutu amat, malalē kopē me aptau tīnēlēnma tikunai ituhtailē.
4. Palumē tuna ailē man tēpu ehēt Kasikasimē tēpu man pēhkēnatpē lēken lome man helē tēpu peptame malalē kawē iweitop 700 meiter uhpōlo. Helē lome helē katīp

lēken tīmaikiptēi ejahe uhpōlep kawē iweitop. kawē lo eitop 200 meiter tuna pepte pēk kawē ipi po tēweihamo wewetom ēmēmīla tupke tuna aptau kasikasimē tēpupēk awoname ētikompalēhpe ipēk ekutom enepokakankom wewehpe huwa

HELĒ TOHME RAP TĒMAMINE EITOPON PĒ

Surinam lon po tēweihem helē lo akuwinpī itumehlēken tēweihem helē lo po.

Helē lo man tīkulunmaihe akuwinpī me iwesike, wewetom, tunatom. Helē man iloptailē Surinam pono kom moja malalē ipajamonpī kom moja wantē aptau. Malalē man iloptailēhnē Surinam lon ekatalī tom moja. Iloptailon helē tuna lo itu huwa helēkom ohanē matop ipokela. Masike helē itu lo malē man tīpine talankom man helē itu tuwalēla masike mantot helē ituhtalitōm malē imenkahe ēhmelē enehe tuwalē eitohme.

RAP toman ētikom palē enehe man tot ēhmelē mēnimenketot tamanu sipīnanīpjatēu itu ēhmelē kulonkom tīkai.

HELĒ TUPITPĪ TOM MALALĒ ENETPĪ TOM EKALĒ TOP

Sin enelihtau man tēnei ejahe kolepsik imelekapintom ētikom kaliponotom ēnimelekalale eitop. Malalē man tēnei ejahe mēle ituhtau ēnikjamkom tīwēlenpo imna eitop lome molo lēken ispe. Malalē man tuna molo ipok mēisnē masike tīwetīwēlēn katom mohpe. Malalē ipokan tuna malalē iloptailē tēweihamo helē tuna tom. Malalē imelekalale eitop tom helē kaliponotom ēnimelekalale eitop. Mēlē katīp man enehan mēkja nenetpī. Malalē man ispe 50 uhpōlo tīwētīwēlēnkom enelale eitop masike ihjan. Mēlē katīhman katom 11 me tēnei ejahe, 6 me pēlētom malē , 1 me ēkēi. Malalē kolenma akinme mīphak hapon tēnei ejahe tīwe tīwēlēn tēweihamo. Masike RAP tom mēnke helē kom man iloptailē tuna tom malalē itu tom Surinam lon po.

HELĒ TA ITU PĪNANĪP TOP

Malalē man sin po ituhtau eitop ipok enepophak huwa. Malalē kolelan ma itumehle tēweihem. Malalē sin lo po pētuku wewetom malalē tēpəlamo malalē ekutom. Tīwelēn kom lo po imna eitop malalē Guyanapata tom pohnē imna malalē ēhmelē lo kuptē imna eitop. Malalē man Suriname lon po tuna tom. Malalē man mēlē ipok tuna tēlīhem me malalē tēhamo masike man iloptailē Surinam lo po tēweihamo ja helē tom. Malalē man mēlē kom iloptailē tēpimahamo katohme malalē man. Helē tuna , ipok wapot stroom itohme tapuhe aptau tīkaitot , helē tunapēk malē helē ipohnēptop lēken ējahe tuwalē ēweitopkome kohle ētikompalē itohme helē tuna

ipok tīkaitot masike ēnawohanē mapola eitēk ipokanmēisnē helē tuna tīkaitot , malalē man itu iloptailē tohme uwa helēkom man ipok tēhamoja malalē man iloptailē kaliponotom moja tohme uwa epitom man ituhtau malalē wewetom pakolotom itohme kaliponotom moja. Malalē man itu iloptailē ēhmele tīwelen loptonokom moja masike mēnekaleja tupina nom helē iloptailē eitohpēk tohme tīwelen po man tuna hautuhpe lome mēlē po tuna ipok masike nom iloptailē helē. Masike helē pētuku kuṭitei tuna helēlē katīp eitohme ipoklēken tuna eitohme helēpo malalē man iloptailē mīhja hemalēlēken nula mīhja wantē eitop ponaman helē iloptailē.

Helē ētikom palē malalē mēkpalētom miliktoponpē RAP pēkēn kom temamine aptau mart 2012 po

Ēhmelē ituhtali tom pēk mēk palē tom	Kampu 1 po Palume uhpoine 277 m	Kampu 2 po Meutēhpa 790–820 m	Kampu 3 po kampu Makulutu amat kumtali 240–260 m	Kampu 4 po kasikasimē 201 m	Ēhmelē kampu 3 me eitop helē	Mēham ihjan tom enetpītom mēham pon imna tīwēlēpo lome tēnei talē kalipono tom ēnenelale eitop ituhtalitom	Mēham akenameh le inenet pīkom Surinam lon po
Tēpepelamo tom	161 me	68 me	27 me	161 me	354 me		15 me
Simalaimē mēhe tunakwalī	92 me	10 me	-	105 me	157 me	26 me	Sinkomohnē man upilahnē
Katapultpē tom	93 me	40 me	-	74 me	107 me	10 me	Sinkomohnē man imelekalahnē
Ēlukē jum tom	29 me	2 me	-	34 me	52 me	6 me	
Mīphaktom	72 me	25 me	-	92 me	149 me	Sinkomohnē man imelekalahnē	Sinkomohnē man imelekalahnē
Katom	71 me	-	16 me	49 me	94 me	11 me	2–4 me
Lopo tēhatēhalē hamo ooli haponkom ēkēihaponkom huwa	26 me	7 me	-	21 me	42 me	1 me	
Pēlē tom	30 me	6 me	-	24 me	47 me	6 me	
Tolopih tom tīwētīwē lēnkom	196 me	103 me	-	233 me	313 me		
Ituhtali tom jakin tom tīpei nomtahamo ēhmelē	25 me	12 me	-	23 me	39 me		
Ituhtalitom junutpētom ēhmelē tīpeinomtahamo pēk helē	16 me	-	-	20 me	24 me		
Ēhmelē	811 me	273 me	43 me	836 me	1378 me	60 me	17–19 me

**Helë imilikutpī tom tīpīne tēweihamo RAP tēmamine aptao enetpītom
2012 aptau**

Tīkena	Tēnonkom	CITES sin IUCN katop Tīkena
Tēpelamotom		
	<i>Vouacapoua americana</i>	CR
	<i>Syagus stratincola</i>	VU
Orchidaceae	<i>Cleistes rosea</i>	CITES Appendix II
Orchidaceae	<i>Dichaea picta</i>	CITES Appendix II
Orchidaceae	<i>Epidendrum densiflorum</i>	CITES Appendix II
Orchidaceae	<i>Epidendrum nocturnum</i>	CITES Appendix II
Orchidaceae	<i>Maxillaria discolor</i>	CITES Appendix II
Orchidaceae	<i>Phragmipedium lindleyanum</i>	CITES Appendix II
Tēpēlamotom		
	<i>Pipile cumanensis</i>	VU
	<i>Crax alector</i>	VU
	<i>Myrmotherula surinamensis</i>	VU
	<i>Patagioenas subvinacea</i>	VU
Ituhtalitom junutpētōm ēhmelē tīpeinomtahamo pēk helē		
	<i>Pteronura brasiliensis</i>	EN
	<i>Tapirus terrestris</i>	VU
	<i>Ateles paniscus</i>	VU

Mēkpalē tom tīkena kolela tēwei hamo: VU=Anumna tēwei hamo , CR=Kolelanma mantot (Enek www.redlist.org)
malalē (enek www.cites.org)